

**GENDER
STUDIES**

**RODINNÁ POLITIKA: "SANDWICOVÁ GENERACE"
aneb KOMBINOVÁNÍ PRÁCE A PÉČE O ZÁVISLÉ
ČLENY RODINY (DĚTI A SENIORY)
TISKOVÁ ZPRÁVA**

Otázka kombinování práce a péče o děti a zároveň stárnoucí členy rodiny nabývá v současné společnosti na nové důležitosti. Žijeme ve společnosti, která je ve znamení tzv. stárnutí populace. Zvyšující se délka dožití spolu s klesajícím počtem nově narozených dětí vede k nárůstu počtu osob ve starším věku. Tyto demografické trendy s sebou nesou i praktické dopady na fungování trhu práce. Změny se přitom netýkají pouze otázek zvyšování věku odchodu do důchodu či odstranění bariér bránících většímu pracovnímu zapojení seniorů, ale rovněž otázek péče o stárnoucí členy rodiny a její kombinace se zaměstnáním.

Jak upozorňuje ředitelka Gender Studies, Linda Sokačová: „*Je velmi pravděpodobné, že v budoucnu se realita kombinování práce a péče nejen o děti, ale rovněž o stárnoucí členy rodiny stane nedílnou každodenností velkého množství zaměstnanců.*“ Zatímco v roce 2003 bylo v ČR 1,4 milionů osob nad 65 let, odhad pro rok 2050 počítá již s dvojnásobkem – tj. 2,8 milionů lidí starších 65 let. Zároveň dochází k prudkému nárůstu osob nad 80 let, u nichž pravděpodobnost potřeby pomoci rapidně narůstá. Prognóza do roku 2025 předpokládá, že na 100 žen v produktivním věku, které představují nejčastější typ pečující osoby, bude připadat 55 osob starších 80 let. Na každou druhou ženu v tomto věku tak bude připadat alespoň jeden senior starší 80 let, u něhož je pravděpodobnost potřeby péče velice vysoká.

GENDEROVÉ ASPEKTY PÉČE

V české společnosti převládá názor (až u 84 % populace), že by se o staré rodiče měly postarat jejich děti. V případě nemohoucnosti rodičů by 80 % dospělých dětí volilo možnost poskytnout tuto péči v domácím prostředí a polovina z nich by tento úkol vzala sama na svá bedra. Již zde přitom můžeme vidět jasnou genderovou dimenzi péče. Mezi těmi, jež jsou odhodláni poskytovat domácí péči, představují dcery 2/3 v porovnání s 1/3 synů. Zároveň se ukazuje, že synové i dcery vyjadřují větší ochotu poskytovat tuto péči svým matkám. Matka je například v případě, kdy děti uvažují o pomoci pouze jednomu z nesoběstačných rodičů, upřednostňována 5x častěji než otec. Tato data poukazují na to, jak zásadní roli hraje gender v rozhodování o poskytování péče ve vztahu k pečujícím i těm, jimž je péče věnována. Socioložka Jaroslava Hasmanová Marhánková k tomu dodává: „*Typickou pečující osobou je žena v pozdním produktivním věku, která povinnosti spojené s péčí o stárnoucí rodiče kombinuje s péčí o dospívající děti. V polovině případů se k tomu přidává i potřeba harmonizace se zaměstnáním. Ženy častěji přebírají roli primárního pečovatele o seniory v rodině.*“

Kombinace péče o dospívající děti a stárnoucí rodiče je již nyní častou zkušeností generace 45–59 let. Celých 70 % lidí v této věkové skupině pomáhá svým rodičům v každodenním životě, 42 % z nich přitom tuto pomoc označuje za častou. Na těchto datech můžeme vidět, že česká populace přistupuje k péči o stárnoucí členy rodiny s ochotou. Zároveň ale respondenti zmiňují i obavy, které s realitou péče spojují. Mezi nejsilnější z nich patří na jedné straně strach z nezvládnutí péče a na straně druhé obava, že

z důvodů péčování budou muset omezit své zaměstnání. Role zaměstnavatelů a pracovního prostředí je proto v tomto ohledu klíčová.¹

KOMBINACE PRÁCE A PÉČE

Péče o stárnoucí členy rodiny a děti uvaluje na pečující osoby řadu povinností, které při malé ochotě a flexibilitě zaměstnavatele mohou snadno vést ke krizovým situacím. Pečující osoby často musejí odmítat školení z důvodů časové náročnosti či například nemožnosti vzdálit se od místa bydliště s ohledem na poskytování pomoci. Častěji rovněž odmítají povýšení z důvodů nárůstu povinností, které se potenciálně mohou dostat do konfliktu s jejich dalšími rolemi. Ztráta těchto příležitostí může snadno prohlubovat jejich napjatou finanční situaci a vést k pocitům frustrace a ztráty šancí. Krizové situace v péči o stárnoucí členy rodiny mají často náhlý (a většinou krátkodobý) charakter a mohou vést k častějším absencím a vybíráním neplaceného volna. Nemožnost být v blízkosti osoby, která potřebuje péči, může vést k dočasnému poklesu produktivity a k nesoustředěnosti. Zaměstnaní pečovatelé jsou často nuceni opouštět svá zaměstnání. Potřeba péče o závislé členy rodiny je jednou z častých příčin předčasného odchodu do důchodu.

Podle Lindy Sokačové je cestou k úspěšnému zvládnutí zaměstnání a několikanásobné péče především podpora ze strany zaměstnavatelů. „*Může se jednat o podporu flexibilních forem práce, poskytování informací, ale i o emocionální podporu ze strany zaměstnavatele.*“ Konkrétní podpora ze strany zaměstnavatelů může být rámcově rozdělena na tři hlavní typy:

- **Firemní politiky.** Ty mohou zahrnovat např. flexibilní pracovní dobu, vykonávání práce či její části z domova, snižování či opět navyšování svého pracovního úvazku či využití krátkodobého volna v době, kdy je potřeba intenzivní péče o závislé členy rodiny. Klíčový je i celkový přístup zaměstnavatele k otázkám péče a otevřenost firmy k diskusi nad podobnými otázkami. Teprve ve chvíli, kdy je téma péče otevřeno jako součást každodenního života a není stigmatizováno jako překážka dobře odvedené práce, je možné otevřít cestu ke skutečné harmonizaci práce a péče.
- **Benefity.** Ty mohou mít podobu konkrétní pomoci zaměstnancům například ve formě asistenčních programů či odborné pomoci (např. programy poskytující poradenství ohledně možností péče, zvládnutí stresu, formách odborné pomoci v krizových situacích). Samotné vědomí toho, že je možné obrátit se na někoho, s kým mohou zaměstnanci bez obav nad ztrátou zaměstnání hovořit o krizových situacích spojených s nároky péče o závislé osoby, je benefitem, který může napomoci předcházet ztrátě kvalifikovaných zaměstnanců a jejich plného zapojení do práce.
- **Služby** zahrnující programy, které adresují specifické potřeby pracujících pečujících, např. informace či školení a obecné zpřístupnění materiálů, které dané téma zpracovávají či přímé služby zaměřené na pomoc s péčí o závislé (podpora vzniku denních stacionářů pro závislé členy rodin zaměstnanců).

.....

Gender Studies, o.p.s. je nevládní neziskovou organizací, která slouží především jako informační, konzultační a vzdělávací centrum v otázkách vztahů mužů a žen a jejich postavení ve společnosti. Cílem organizace je shromažďovat a dále zpracovávat a rozšiřovat informace související s genderovou tematikou. Prostřednictvím specifických projektů GS aktivně ovlivňuje změny týkající se rovných příležitostí v různých oblastech, jako jsou např. institucionální mechanismy, trh práce, politická participace žen, informační technologie apod. Pro více informací o všech našich projektech nás, prosím, kontaktujte na výše uvedených telefonních číslech, či emailových adresách. Zdrojem informací pro vás mohou být i webové stránky www.feminismus.cz či www.rovneprilezitosti.cz.

¹ Údaje čerpány z následujících zdrojů: Možný, Ivo. 2003. *Mezigenerační solidarita. Předběžná zpráva z mezinárodního srovnávacího výzkumu Hodnota dětí a mezigenerační solidarita*. Praha: VÚPSV.; Veselá, Jitka. 2002. *Představy rodinných příslušníků o zabezpečení péče nesoběstačným rodičům*. Praha: VÚPSV.; Vidovičová, Lucie – Rabušic, Ladislav. 2003. *Senioři a sociální opatření v oblasti stárnutí v pohledu české veřejnosti. Zpráva z empirického výzkumu*. VÚPSV.